

DEMETER JÓZSEF
Szeretem a cigányokat

Bestele, more!

Tényleg szeretem. Valamilyen különleges hatású, már-már misztikusnak mondható érzés miatt, mintha láthatatlan köteléssel, pántlikával lettem volna hozzájuk kötözve, csokrozva – az egzotikus bőrű, fekete szemű cigánylányokhoz és menyecskekhez egyaránt. Szorosan.

Takaros, pedáns, vallásos édesanyám a patikatisztaságnál is tisztább háztartást vezetett. Naponta takarította, többször kiszellőztette a szobákat, minden lakott és nem lakott helyiséget. Az üde levegős frissességgel szemben, a dohos leheletű sárputrik és környékük áporodott tömény füstjét, szagát, főleg a nyári zuhék utáni szivárványszínben játszó napokon, a zöld burján, articsóka, vadmenta és más, majdhogynem tárgyiasult szagok töcsaszerű egyvelegét úgy szerettem, mint csépléskor a kehesen pőfögő traktor égettőlaj- és benzinszagát – a szépen göndörödő füst kíséretében. Búzaillattal vegyítve, pelyvaporosan-zsírosan, mi több: tavattazsíros „ízekkel” áradtak ezek a szagok az aransárga fényű asztalok körül, bőséges nyarak idusán. Később mintha vörösrezt sárgarézzel olvasztott-forrasztott volna össze a kora ősz. Egeket szikráztatva. A pálinkafőző és más üstöket toldozó-foltozó cigányokat kísérő, vegyes lisztből csirizet „csáló”, pereputtyos, pipás, sátoros cigányasszonyok szagfelhői pedig erős nikotinnal megspékelve költöztek az orromba. Nem beszélve a süldőcske cigánylányok pergelt zöldalmahéj-illatáról...

Éjjel-nappal éreztem. Érzem még ma is.

Fokozottan. Tömjénesen. Zsongó zsigereimben.

Harapni szerettem volna a dús, kevert, vad illatot, enyhén kormos, nőstényes fényt, nyers szagot. Mennyei büzt... Legközelebb meg is teszem, mondtam hazafelé menet a virágos rétnak. És a rét csak nézett, nézett. Szirmok szálltak enyhe szélben a Maros felé – körülöttem.

*

A legjobb gyermekkori barátom is cigány volt. A sárgás-fekete bőrű, néger hajú Lázár Lázárevics Kálomival mágnesként vonzottuk egymást. Sokat tanultam tőle, nagyobb volt, mint én. Ördögösen ciglizett a rongylabdával, veretlenül pickázott, „duny-duny golyózott”, birkózott, nyílveszőzött, a

betűket viszont az Istennek sem tudta összerakni. Analfabéta maradt szegény. A szomszédos temetődombról kiabálta: Jázsiká, hej! Jázsiká, Jázsiká!

Pucolj innen, te semmirevaló, evvel látom el a bajodat, né, hadonászott édesanyám a seprűvel, és az én barátom – akinek egy ideragadt, korán meghalt felszabadító katona volt az apja – elüzetése után, a magas, meredek Agyaglyuk tetejéről kiabálta a nevet, mintha az égből kukkerolt volna alá a portánkra.

A lecke elkészítése után enyém volt a világ. Nehogy a cigányokhoz menj, hallod?! Nem megyek, édesanyám, dehogy megyek. Vigyázz, mert megleslek. Jól van, na, lessen, és! Az Alszeg felé trappoltam. Hátral is volt szemem. Az első kanyar után, a töltés szegélyezte kertek alatt a Csapógátnál fordultam vissza, ahol az állatok nyelvén beszélő, varázserővel bíró jó öreg Záhingú szokott horgászni. Engem is ő tanított meg csupasz kézzel halat fogni a forró déli órákban – a „katlanyas” helyeken, amikor pihentek, aludtak a márnák, a balindok, a paducok... Rákászni is elmentem vele. Egy karéj kenyérért, darab szalonnáért sok mindent tanulhattam tőle. Cigány Cukára is ő hívta fel a figyelmem. Fájén süldőjány, má' begyes, súgta harcsászás közben, és félszemével kacsintott – a másakra vak volt; szürkés-sárgás tályog nőtt rá, ezt mindig lecsukta, amikor találkozott valakivel, me' nagyon csúfságas, mondogatta. Vízi embernek neveztük. A Maros martján lakott, inkább lyukban, mint barlangban. Mikor nem fogott halat, rákot, marti fecsketojást és békát evett. A sózott béka „cubákak” csak amúgy táncoltak a markában, s még a nyelvén is szökdöstek, rángatóztak. Ennek okát csak nekem árulta el. Fogadásból gilisztát és lótetűt is früstökölt. Uzsonnázott. Zsíros kenyereim felét neki, Cigány Cukának vagy Kálomi barátomnak szoktam adni. Az öreg Záhingú a „ganyédambró” kiásta a döglött tyúkot, jó lesz vasárnapi húsvésnek, mondta, s lefety nyelvével „gusztusasan” csettintett. Élő tyúkot sose tudtam lopni neki hazulról, „me' erősen káricsáltak”. Többnyire tyúkkal fizettek a szüleim Záhingúnak, amikor nálunk dolgozott. Mindig ő ásta fel a kertünket, pedig csak egy keze volt. A másikat a „hábarúba” felejtettem, hékás, mondogatta viccesen – szalutálva.

A jó öreg Záhingú territóriumán túl, a Sziget és a Nyáras között, a sűrű Kicsi Berek felső felén várt Kálomi barátom Cigány Cukával. Cuka már tényleg begyes volt, én még majdnem-taknyos, „szőke purdú”. Melegem lett, fáztam, reszkettem, fűjtattam, mint verseny előtt Halmágyosi Sándri fiatal csődöre a

rajtvonalon, mihelyt Cuka hozzám ért. Feszés-fényes, kreol bőre csillogóbb volt, mint a maharadza kisebbik lányának orcája – a moziban, amikor a befagyott Maros jegén nem jöhetett át a karavános autó, ezért a mozigépet, felszereléseket Oszolis Endre bá lószekérel fuvarozta Magyardelelőre. Jaj, drága jó tiszteletes úr, há' Aszalis, hogy is tudatt ennyi lavat áthazni a Marasan a szekerevé, kérdezte a lovas-harci jelenetre mutató Esternén a mellette ülő paptól – süket lévén, jó hangosan. Jutott eszembe mindez errefelé jövet, az Oszolis Endre bá legelni kipányvázott lova láttán – a Delelő melletti Kicsi Berek szélén. A ló gazdája „suhunn se vót”, így nem kellett attól tartanom, hogy meglát, de azért a biztonság kedvéért bennebb húzódtunk a tömöttebb sűrűségbe. A hatalmas nyárfák mögé. A nyár eleji káprázatban.

Gyere, Kicsi Gyárfás Jásziká, gyere, gyere, jác-caggyunk apásdit, anyásdit, tehenesdit, bikásdit, hívogatott Cigány Cuka annak ellenére, hogy akkor semmit se tudtam csórni neki hazulról. Ő mégis a virágzó bodzabokrok alá csábított, ráncigált, onnan pedig a mélyebb árnyékú, mohás tisztásra, ahol a kerítő Kálomi barátom öt-tíz méternyire tőlünk örködött. Így csak az ég látott, leshetett minket – a ketszínű nyárfalevelek rései között – rezgősen, reszketve, mint dúsan lombosodó sugarai az időnek.

Vecsernyére harangoztak.

Égig zengett a világ – bennem.

Ettől kezdve a cigányok még különlegesebb helyet foglaltak el a szívemben.

Cigány Cuka vadméz ízű, játékos szeretkezési csókjai után még a csúfságos-csúf, szipirtó-vén Pungulicánét is más szemmel néztem, pedig csupa bibircsókos, sült-fekete, keményre aszalódott szilvaíz volt az arca. A szeme nyüves kökény. Száraz seggvakaróból font gyöngy csüngött a nyakán. Vadsalátát, sózsnját vegyenek, rikácsolta denaturált-szeszes torokhangon. Azelőtt én is csúfoltam őt a barátaimmal, Lázár Lázárevics Kálomin kívül Kukuri Szabó Gézával, Biszijog Paprika Jancsival, Esztihalmágyi Ostoros Lajcsival, Égbetrappoló Sunyival, a pakulár Guci Niku Viktorral és másokkal. Sapkánkat a térdünkre tettük, egyik kezünkkel tartottuk, a másikkal a sapka fölött körözve visibáltuk: Pungulica-pungulici, prrrrrrr! Na, csak ennyi kellett neki. Szedte le az eget, és csapkodva mutatta, hogy hová menjünk, mit nyaljunk ki. Lupu hintáztatta a köntösét, nem volt fersing alatta, még bugyigó se. Soha. A Cigány Cukás eset másnapján kiszáll-

tam a kórusból, hazafutottam a mart alatt, behívtam a még örvöngő Pungulicánét, nagy karéj kenyeret, kolbászt, lisztet, szalonját adtam neki. Egyből lehígtam. Senki sem volt otthon, mindenki a mezőn ténykedett. Lementünk a pincébe. Én még nem tudtam bort szívni, ő tanított meg. Nagyot húzott az üvegből, újratöltötte. Bepárásodott a szeme, az a csipás-sárgás, ciberés – ráncos kézfejjével törölgette. Jó gyermek vagy, Kicsi Gyárfás, jó biza, igen biza, de még mennyire, mondta üveges, csikorgó hangon, és homlokon pusszintott. Máskor is jöjjön, mondtam neki megszeppenve. Jaj, te arany, te arany, segiccsen a Devlá, imádkozom éretted – simogatta az arcomat csipős tőrőszagú, szűrős tenyerével.

...Vagy! Ott volt „Mennybil a' angyal”, cérnavékony hangon kántált, nemcsak karácsonykor, kántált ő mindig, tavasszal, nyáron, ősszel, névnapokon, multságokon, vendégségeken, húsvétkor. Élvezték a hallgatók, adtak neki ezt-azt, néha még alamizsnát is. Hólyagos kék, apró szeme volt – savanyú-sovány, ráncos arcába csirizelve; és még így is mintha kotyogott, zörgött volna benne. Ő viszont délceg-egyenesen járt, koslatott, szállás-szikár deszkaderékkel, nem cipelt púpot a hátán, mint a göcsörtös szilimán Pungulicáné. Szentpálról jövegetett át még télvíz idején is Magyardelelőre.

Ki a szeretőd, te, kérdezték a legények virágvasárnap, templomozás után, a cinterem mögött. Ku-kukuráta Anti az én sze-szeretóm, mondta mamlaszul, csontra aszott, száraz, semereges bőre véraláfutásba borult. Kényszeredett, vigyorszerű mosoly mázolódt az arcára. Hogy csináltatok Kurátorral, ha megmutatod, kapsz egy lejt. Én is adok egy lejt. Én is, én is, szólaltak meg az ígérető legények, és ő megmutatta. Ügyetlenül mozgott előre-hátra. Röhögték, de! Egyikük se adott lejt... Remegő, inas-szállás, csöntörgés kezét kéregetve nyújtotta feléjük. Beleköptek. Nagyon megsajnálta szegényt, de semmit se tehettem érte. Másnap viszont! Négy egylejes papírpénzt loptam ki – az elsőházban, a sifonér felső fiókjából – az összefogott szöttes törülközők alól, és „Mennybil a' angyalnak” adtam. Ennyit ígértek a legények, igaz? I-i-igen, nézte a pénzt, aztán engem nézett – véraláfutásos, bávatag szemével. Keresztet vetett – felém is, mint a kerelőszentpáli plébános a vegyes esküvőkön.

...Vagy! Ott volt a széparcú, nyomorék Bufáné, a seggén csúszó, töpörödött cigányasszony. Időnként neki is loptam hazulról ezt-azt, főleg ételmet. Nem volt lába szerencsétlennek, többől hiányzott mind a

kettő. A háború kaszáta le, és! Mégis felcsinálták, állítólag egy magyar ember, a rossz nyelvek szerint, aki ráadásul nős volt – Gusás Tuláj Laji, persze hogy tagadta, de a gyermek, ahogy nőtt, egyre jobban hasonlított az apjára. Édesanyja hárászkeszkenőjét fogta, így jártak koldulni. Ritkán utasították el. Gusás Tuláj Lajibá, mikor a felesége nem volt otthon, meglestem, két bugolyázott kupa lisztet töltött Bufané nyaklós tarisznyájába, és a gyermek fejére barackot nyomott. Könny csordult ki az édesanya hunyogó szeméből.

Hirtelen szemerkélni kezdett, aztán gyorsan óra váltott az idő, nem tartott sokáig, de ezt a korai havazást sose felejttem el. Felőtt korom visszatérő álmaiban is sokáig ilyen nagy, kövér-pufók pelyhekben hullt a hó, egyre csak hullt, hullt a hallgatag szülőföld felett, úgy, mint akkor ott a kihalt, szikár, fagyos őszi valóságban – mégis! Melegséget sugárzóan. Fényesedő szürkeségben.

...Vagy! Ott volt a nyerskék szemű, széplelkű Néma Gyagya Lindus, akit jól megmocskolt a háború – egy pár felszabadító katona képében. A hűgát agyonverték, mert megharapta egyiküket, de! Így is elvették a szüzességét a pufajkások, amíg meleg volt a teste.

Cigány Ruzsa Nunnú mintha nagyanyám lett volna, annyira hasonlított Mámimra. A faluvégi sárviskóban tengette életét. Volt két lánya, Luli és Pendzsa. Ők „csak” arról voltak híresek, hogy senkinek sem álltak meg, se magyarnak, se románnak, se cigánynak. Rázá nen, mondta egy szép nyári estvén Luli Mami-nagyanyámnak, má azé jüttem, hogy csájan nekem egy fidreszt. Mit, te Luli? Fidreszt, fidreszt. Hát az meg mi a csuda, értetlenkedett Mami-nagyanyám. Há má az ajan bigyigó es csecstartó, amive csinálam bé magam nyáran a Marasba. Fürdödressz, te... Az, az, Rázá nen, az. Nem sokat fürödhetett benne szegény. Csontszuvasodásban halt meg – fiatalon. Pendzsával nem tudni, mi lett. Sokat szivaroztunk együtt, a hazulról szájrézott szüzdohányból, de velük én se szeretösködtem, mindamellet, hogy időnként még bort is csórtam nekik a hátsó pincénkéből.

Te dáftut bule!

Szeretem a cigányokat, tényleg szeretem.

Márdi Ida sejlik fel, mint fénykép az előhívóban. Vele manapság is szoktam találkozni. Széles, fényes mosoly. Átölel. Ki is az urad, kérdelem tőle, a hogy s mint után. Ki-ki, há nem tudad, Jókka az én uram, te,

az a csúf fekete. Be fájén vagy te, Kicsi Gyárfás, mondogatta réges-régen: Hagy egyem meg a káricsadat, drága lelkem, lelkem, te! Ilyen és ehhez hasonlókat felnőtt koromban is hallhattam tőle – sötét-csillogós szemével is beszélt, és mindig megsimogatta az arcomat, a hajamat – jólesően, szép hosszasan, amitől én forrósággal töltődtem fel. Emlékezetesen.

Gyermekkoromban, a bazáros szentpáli „bároforó”-vásár „lupuhintás”-körhintás forgatagának idején, a Cigányseregben legelőször ő ráncigált be a táncolók közé – csingerájozni... Márditól Zizi vett át, ő már 16-17 éves nagylány volt akkoriban. Varkocsba font csillámló-fekete haja, annak minden tincse szorosan összekötve; külön-külön, szálanként is érezte, élte a ritmust, égő piros muskátli volt belelűzve. Aznap tükrös mézespogácsa-szívet vásároltam neki. Jaj, keszenem, keszenem, mondta, és azt se tudta, hogy hálálja meg. Mennyünk ada, a muzsikásak elé, a parandra, gyere, gyere, ne szégyelld, Kicsi Gyárfás Jázsika, öntötte el szépségesen olajos-csillogó orcáját az az egyre jobban fényesedő csokoládés mosoly, amelyet sokszor, most felnőtt koromban is megálmodok. A hajában, éjfékete dús hajában ezúttal is muskátli parázslott. Gesztenyeszagú testének minden porcikája árasztotta, zengte a táncot, azt a különleges forró ritmust, amelyet felfokozva, mindig dupla ütemben csingerált. Rázta a szoknyája szélét, alája bújt a levegő, vitorlaként dagasztotta. Ki-kivillant formás térde. Néha még a cubákja is. Én pedig, mintha színes selyempántlikával lettem volna hozzá csokrozva – magyarosan, cigányosan járt a lábam, vegyesen, korcsosan. Ő még „ramányt” is cifrázott belé. Tényleg Dumnyezósan...

Zsunzsú Mammó ott állt mellettünk, és énekelt, pattyogatott, kurjongatott, kontraütemben tapsolt, szája sarkában újságpapírból facsart szivarral, tömött füstfelhősen. Biztatott, hogy figurázzak, de én akkor még nem tudtam a pontozót, ha tudtam volna, se engedem el Zizi sejtelmes-selymes, feszes, forróságos testét. Amikor – forgás közben – irányt váltottunk, arcunk majdnem összeért, rám kacagta leheletét, és most már enyhén mézes-kesernyés gesztenyepüré-illattal árasztott el, amelybe vadnárciszszag keveredett, mazsolás levendula és enyhe bazsalikom. Románul ez utóbbit „buszujog”-nak hívják. Legénykoromban tudtam meg, hogyha a szerelmelek – a román dal szerint – a párnájuk alá buszujogot tesznek, megálmodják, hogy ki lesz a jövődöbéli

férjük, feleségük. Konfirmálás után, amikor már legénynek tudhattam magam, lapult buszujog a párnám alatt, nem is egyszer, és én ilyenkor nem Cigány Cukával, gyermekkorom első szeretőjével álmodtam, hanem a csingerájos, muskátlis hajú Zizivel. Mégse ő lett a feleségem...

Buszujog, buszujog!

A bemutatkozó csingerálás után Zsunszú Mammó vett kezelésbe, ő tanított meg igazándiból táncolni, verbunkozni. Most se tudom, miért neveztük Mammónak, hisz ez a név nagyon vénasszonyos, holott akkortájt ő még fiatal menyecskének számított – nemcsak a kora, hanem a szépsége miatt is. Sokan fenték rá a fogukat, de nem állt kötélnek. Az anyósa, Julú Nannyó – neki is szoktam papusa dohányt „furálni” hazulról – már töpörtyűsen töpörödött vénasszony volt. Matuzsálemes. Áldott jó lelkű, szorgalmas és tiszta, igen-igen, mert ő tényleg tiszta volt. A tapasztós háza, kulipintyója úgyszintén. Nagymosáskor édesanyám mindig őt fogadta meg, ilyen öregem is. Erős keze van, inas, ez nem vénül, nagyon jól dörgöli a mosnivalót, mondogatta édesanyám, Éde, főleg a fehéreneműt, olyan patyolat-tisztára, mint ő, senki sem mossa. Julú Nannyóék is a falu végén laktak, Cigány Lázár Lázárevics Kálomi barátomék mellett a felszegben, kőhajításnyira tőlünk. Palás-agyaggal tapasztott, homokkal enyhén teleszórt alacsony, szalmafedeles kunyhóban. Sárviskófésülésben. Mindössze két szűk szobából, odúból állt. Fonott „ficfakorlát” övezte, már rég lebontották. A hegyről elszabadult utánfutó zúzta szét. Muzsikás Munyúbaák is ekkor költöztek új, égetetlen téglaházba, de ez is kicsi, és még ma is ott áll Bőjthés tanítóék szomszédságában, ez a porta választ el minket tőle.

Zsunszú Mammónak Munyú primás volt az ura. Az egész környék legjobb zenésze, senkinek sem sírt, jajongott úgy, olyan keservesen, szívszaggatóan a muzsikája, mint az övé. A csárdást is úgy cifrázta trillázgatva, hogy gyönyörűség volt hallgatni; baseválás közben nem egyszer saját magának is könny szökött a szemébe. Száz primás közül is meg lehetett ismerni az ő szárazfáját, melynek „lelke vót, csuda lelke”, és! Nem is egy, de csak az ő kezében. A második világégés után épülő demokráciában, kollektivizálás közben a falusi zenészeket, primásokat is vizsgáztatták, a legjobb minősítést az „atesztát” vizsgán az egész tartományban Munyú cigányprimás kapta. Diplomája ott díszlett a bejárati ajtó melletti falon, a

hegedű közelében. A nagydarab szentpáli gardanyas, Bakatány Doli nyomta a kezembe Munyúba muzsikáját, merthogy olyan nagyon és sokáig bámultam a kopott, híres szárazfát. Így fagd le a húrakat az ujjad, né, fújta rám a füstöt Muzsikás Munyúba, és megmutatta a „Felmásztam a kemencére” című dal kezdő hangsorait... Ennyiből állt az én zenei képzésem. A tabbit e ke lesni, az a te dógad, sandított rám. Csak erősen ke szeretni, jabban, mint a jányakat, és a saknál is tabbat ke gyakoralni, te szőke ramálesz, mondta. Megengedem, hagy délutánanként bármikar cincaghasz itt benn, az ajtó melletti kicsi széken, muzsikásülőkén. Csak ki ne vidd, stimmel, Kicsi Gyárfás, emelte fel nikotinos, zsíros mutatóujját, aztán az általam otthonról elmismákolt dohányból „fasza szivart” facsart nekem is.

Egy hétre rá Julú Nannyó elpatkolt. A halottlátogatók érkezése előtt Munyúba és Cimbalmás Gógú Sándrú „csurdé” nőket ábrázoló fényképeket nézegettek, nekem is megmutatták – miután otthonról két papusa száraz leveles szüzdohányt s egy liter bort szájréztam... Mejék kurva teccik he, mejék?, kérdezték heherészve. A másik adag fényképen már szeretkező alakok voltak, különféle pozitúrákban. Ezeket is megbámulhattam. Torkomba röppent, verdesett a szívem, húskalitka lett a szám, nem mertem kinyitni... Minden hőség, kánikula testemből a lábam közé szorult, ott tombolt a vérem, izzott minden porcikám, a levegő is körülöttem, és mielőtt „megelevenedtek” volna a fényképen levő alakok, mindent lehűtöttek a halottlátogatók. Hirtelen kártyapartira váltott a két zenész. A zsírosan izzadó vén Cimbalmás Gógú Sándrú teste csipős túrószagot erjesztett, homlokát törülgetve mondta nekem: Ha akarad, te is megnézheted Julú Nannyót. A kicsi zeneszékre állva hajoltam a magasra vetett ágy fölé. A halott fogatlan, tátott fekete szájából éppen akkor röpült ki egy légy, az arcomnak csapódva vészesen zümmögött, mintha Julú Nannyó lehelte volna rám a lelkét. Nyitva volt a szeme. Elájultam. Zsunszú Mammó hidegvízzel locsolgatta az arcomat. Két-három korty pálinkát is belém diktált – ez volt életem első rezes-szeszesital kóstolója. Azóta ahány halottat megnéztem, még most is, félévszázad távolából – ez az emlék jelenik meg, a zümmögő, rémült léggel...

Megint a cigányoknál voltál, érzem a szagot a ruhádon, pirongatott Éde. Ez a tömjénfűszag, gyantás muzsikaillat is belém ivódott, sose megy ki, mindig az orromban érzem.

Szagok tömkelege, Cigány Cuka cunaszaga, zsenge bőrének vadgesztenyés fénye lobog-leng körülöttem, kísér lépten-nyomon, mintha látnám is e láthatatlan aurát, amely csak nekem jelenik meg – egyre bensőségebben... A rég lebontott vityillók édeskesernyés, izgató-savanykás bűze is mintha örökre belém bújt volna, új ruháimon is érzem.

Szeretem a cigányokat, tényleg szeretem – egzotikus büvkörükbe öveztem. Zizin kívül, legmélyebb benyomással az első szeretőm, a zsenge húsú Cigány Cuka mellett Zsunzsú Mammó hatott rám, sőt! Ő még jobban, mint a lánya. Táncra termettségén túl gyönyörűen énekelt, s mintha szidolozta volna a fogsorát, olyan fehéren villogott. Mindig jókedve volt. Nagymamám után őt hallgattam a legtöbbit, zengő-zsongó gordonkás hangját – tátott szájjal, elbűvölten. Teljesen megbabonázott. Ne a torkodból nótázz, te szőke cigány, hanem a gyomrodból, onnét fűjjad a levegőt rezegtetve, így, né, tanítgatott mindegyre, és még a feje is a hang rezgésére remegett. Vénységére aztán ez a hangremegtető mozdulat reszketőssé vált, de ezáltal a keserves dal még keservesebbé, fájdalmasabbá szépült, cifrásan – a gyors pedig pattogósabbá fokozódott.

Pattogatott kukoricát, „terebúzá” süített Mammó. Kieresztett ingben, a nadrágszíjam alá dugva vittem a csöveket neki előző nap délután. Kristálycukrot is szajréztam hazulról, amit ő a kemencén megpergelt. Sokkal finomabb volt, mint a bolti cukorka, amit többnyire lopott tojással szoktam vásárolni nemcsak én, a magyar barátaim is. Volt elég tyúk, elég tojó. Sose vették észre.

Gyere bé, gyere, ne félj, nem látnak bé a magyarok, az ablakra né, látod, firhangot tettem.

Mindig lopva kellett a faluvégi cigányokhoz járnom, ólálkodva, nehogy valaki lefűleljen. Mielőtt beosontam volna, szétnéztem, le is, fel is, a hegy és a Maros irányába, hogy tiszta legyen a terep, mert Éde többször megtaslizott, eltángált, nesze neked cigány putri, nesze neked Kálomi és Cigány Cuka, nesze, nesze! Zsunzsú Mammó tudta ezt, persze hogy rosszul esett neki, sértette az önérzetét, esetleges cigány büszkeségét. Édesapám és Mami nagymamám már másképpen állt hozzá. Ők is emberek, mondogatták a cigányokról.

Úgy megtanítlak táncolni, csárdásolni, csingerálni, verbunkozni, de úgy, hogy anyádnak tátva maradj a szája, meglátod, kurjongatta táncóra közben, és spanyolosan pattogatott – kasztanyettásan. Előtte ünnepléses, hosszú, rikítószínűs rokolyába öltözött.

Pöttyöt festett a homlokára, mint az indiai nők. Az orcáját friss vadrózsa bimbóval-szirommal pirosította, télen pedig ablakbeli muskátlival és kölnivíz helyett zöld mentával kente be a nyakát, a hónalját, a kezét, hogy báli hangulatot teremtsen. Verbunkozni magyarul, cigányul és románul is egyaránt tudott, férfiakat megszégyenítően. A magyart székely verbunknak nevezte. Ezt egyenesen kell járni, így né, mint a magyarok, gögösen. A cigány verbunkot egy kicsit görbén, előrehajolva, kéregetősen, de gyorsan ám, hogy lássák, nem vagy lusta fajta csávó, te szőke cigó, tette hozzá, és vágott a szemével. A román verbunkot curájozva kell táncolni, pirregtette a nyelvét, és mondta, hogy: a lábszáradat nem belül, hanem elöl paskolod – a sípcsontodat, hadarálva... az összefolyó ritmus miatt: prrrrrrrrr!, Így...

Cigány Cuka ott ült és bámult minket, ő se táncolni, se énekelni nem tudott, meg se próbálta, hiába is nógatta Mammó. Ki az anyád kínja csinált téged, te?! Nézd meg ezt a szőke, kékszemű romáleszt, hogy járja, milyen firregősen, mutatott rám kacérokodva...

Bestele, cse! Nákere lármá!

Kászomró kár ánró csip!

Ilyesmiket mondtak egymásnak, cigányul. Akkor még nem tudtam, mit jelent, hiába kérdeztem, egymásra néztek, kacagtak. Na, gyere ide, Kicsi Gyárfás, a lábad járjon, ne a szád. Mikor megizzadt, friss szalmaillatot, eső utáni, jégverte sózsnya- és különféle zöld burjanszagot árasztott a teste – párolgó földszagot, vadmentaillattal keveredve. Jólesően, kábán, éhkórosan szippantottam be – még az álmaim is ilyen illatúak lettek. Ez a sajátos levegő, forróságot gerjesztő szag, mint azt később tapasztaltam, a négerekre is jellemző, ami viszont Zsunzsú Mammó érett testéből áradt, erősebb volt, vágyságosabb, mint a Cukáé, nőstényszagúbb, ha szabad ezt így mondani. Hergelősebb. Fejem a szívéig hajolt, ritmust rezgő, erős, dús keble a hosszúkás nagy görögdinnye formájára emlékeztetett, mint amikor kettőt felül összekötnek... Köztük az izgató, fordított „V” alakú bevágás mereven iramlott kétfelé, úgy, hogy a duzzadt-feszese mellék vége felkunkorodott, mintha ikreként egyszerre is szóltak volna: markolássz meg!

Minden tánc elején és végén, fejemet játékosan zenélős emlői közé ölelte, becázta, dédelgette – hamiskásan. Szégyelltem magam, de forrt, pezsgett, zubogott a vérem, parázsolt, lángolt, miként a langalló, amit Gyárfás Mami, nagymamám szokott sütni ünnepnapokra a nagy búboskemencében.

Zsunzsú Mammó akkor is így incselkedett velem, amikor a „fájén ember” férje-ura, az aranyfogát mosolyogtató Munyú bá trillás hegedűszólójára táncoltunk. Eleinte húzódoztam, ódzkodtam az ő jelenléte miatt, de amikor kijelentette, ha nem verbunkozok, nem csingerálok, többet nem engedi, hogy cincogjak a muzsikával. Ez elég volt nekem ahhoz, hogy megembereljem magam, mindent beleadjak, apait-anyait, szívemet-lelkemet.

Na, dikk more, dikk, mit tud ez a gyermek!

A vegyes lakosságú helységeekben a feltámadás ünnepét kétnyelvű húsvétnek nevezték. A magyart és a román egyaránt megtartva, kölcsönösen locsolkodtak, demokratikusan – a munkahelyeken is. A vezetők szemet hunytak mindkét ünnepkor, szolidárisan, hisz ők is ugyanúgy húsvétoltak. Amikor a két feltámadás egybeesett, nagyobb volt a dínomdánom, mint máskor. Gyermekkoromban egy nyelvű volt ez az ünnep, mert Magyardelelőn akkor még nem laktak románok. Húsvét másodnapján, derengő jázminos fényben Muzsikás Munyú bá tisztelegni járt a bandájával – korán reggel érkeztek hozzánk, mielőtt locsolkodni mentem volna. Zsunzsú Mammó is elkísérte a zenészeket, rezegetős hangon énekelt. Istenien. Utolérhetetlenül. Már nem az ablak alatt húzták a cigányok, mint régen, hanem bent az ajtó mellett – a szívbeli-szép hallgatókat, ropogósabbnál ropogósabb csárdásokat – máglyásan. Szokás szerint a gazduram népdalával-nótájával kezdték; utána a fehérnépeké következett születési sorrendben, előbb a Mamiéval. Mindenkinek tudta a nótáját Munyúbá – az egész faluban. Sose tévesztette, cserélte fel őket. Szentségtörés lett volna.

Az otthoni virágszálakat már meglocsoltam, s mielőtt Zsunzsú Mammó sorra került volna, Munyúbá elvette tőlem a kölnisüveget, majd utána locsolkods, mondta, és kezembe nyomta a muzsikát. Az otthoniak csak néztek engem, néztek, néztek, mint Cigány Kugyela Gyuri az égből pottyant „má’eccer-eccer fehér, eccer-eccer fekete”, amúgy tarka, rég eltűnt malacát, amiről ő már végleg lemondott. Azt nézték, hogy mit is akarok én azzal a szárazfával. Aztán, még ha nyekergősen is, de csak elkezdtem játszani. A banda pedig halkán kísért. Munyúbá olyan diadalittasan villogtatta aranyfogát, mintha Paganinit látta volna. Hallj te ide! Hallottam innen is, onnan is ...Na, dikk more, dikk, mit tud ez

a gyermek. Édesanyám pedig: Hát, ezt nem gondoltam volna! Ha a fiam úgy megtanulna muzsikálni, mint te, Munyú, semmiért se adnám magam a világon, ismételte kétszer-háromszor, és megpaskolta-simogatta a fejemet. Végül pedig némi diskurálás, koccintgatások után Munyú bá zendített rá, és vilámlóan trillás-cifrás ropogásra fergetegesedett minden, de minden... Zsunzsú Mammónak se kellett egyéb, felrántott a faragott kanapéról, na, gyere ide, Kicsi Gyárfás, te szőke-székely romálesz primás, mutassuk meg, hogy még mit tudsz. Húzott, ráncigált, biztatott, lupuhintáztatott maga körül, mint tyúk a berki gilisztát, úgy lóbált. Eleinte összeakadtak a lábaim, de amikor édesapám azt találta mondani, hogy nem tud táncolni a gyermek, ne erőltess, Zsunzsú! Hogyne tudnék, gondoltam, és minden szegényérzetem elinalt. A csattogtató figurával kezdtük, aztán már dupla ritmusra forogtunk-penderedtünk, közben csürdöngölöztem is, utána pedig a korcsost, vagyis a csingerájt roptuk – magyarosan, cigányosan, románosan, minő diadalmasan! Egyre vesztebbül. Tátott szájjal néztek, bámultak a szüleim. Mami nagyanyám? Mintha most is látnám, felállt, nem hitt a szemének. Csóválta a fejét, bólogtatt. Közelebb jött. Még közelebb. Karját széttárta, és tapsolni kezdett. Úgy éreztem, hogy még a ház is táncol – velünk csingerál a világ. A gardanyas a nagybögőjét fehérnépként forgatta, táncoltatta, csattogtatva paskolta. A figurázó kontorás, Fekete Adalbert Ugra fel-felszökve kurjongatott: Kitye kára, nádára, zsike lá in kámera, hoppersása, si járása!... De a központ mi voltunk, főleg én.

Na nézz ide, te asszony, az áldóját, milyen táncot facsarint ez a gyermek, dörögte édesapám egyre fényesebb kedvében, és a következő lelkifordulóra a sebes csárdást már ő is járta az új házban derűsödő édesanyámmal, Édével. A szépszobában.

Plafonig szökött az öröm. Most mindenki őket nézte.

Nagyanyámat a bögös kérte fel táncolni. Teketóriázás nélkül.

Sejhde!

Zsunzsú Mammó ezt kihasználva a fenekemnél fogva ölelt magához, meg-megemelt. Úgy szorított forrószagos izom-satus cubákjai közé, az ajtó melletti kis előszobában, hogy mindenét, de mindenét – mélyedését, domborúságait éreztem, egyre jobban, még jobban – zengő-tüzes ölébe préselődtem, s mintha már-már bele is hatoltam volna, csipeszkedve, akárcsak színes, buja álmaimban. Zsunzsú Mammó

kártyavető-gondolatolvasóként, hosszadalmost ölelt rajtam. Elcsuklott a lélegzetem, megrázkódtam. Minden emlék, mennyei nőstényszag, izgató fuvallat, pacsuliillat rám zúdult, mint felhőszakadás a ég – a meleg eső. Az aranyat érő áldás. A szomjúhozó termőföldre. Habzsolósan.

Egyre habzsolósabban.

Irgalmatlan vágy feszített, testi vágyak vágya degesztett – olyan velőtrázóan, hogy!

Földrengés lett.

Megbillent a világ velem.

Nem kaptam levegőt.

Tüzes cseppek, lávás cseppek csapódtak a hasamra, sistergősen.

Zsunzsú Mammó észrevette.

Besütött a Nap a házba, a szívembe.

Még vonaglott enyhén a testem – meghitten, ájtatos fényben, locsolkodási időben.

A feltámadás szent ünnepén.

Bimbófakadaskor.

Ámen...

Vájló, Devlá, vájló, szótekerász...

FÜLÖP GÁBOR

Szürrealista étvágy

*Korán kelt pirítóst ennék most,
mely mákostésztaból készült
és csak hajnalban feküdt.
Innék hozzá kakaós vajat,
mely már kétszer megsült.
A napon.
Erős UVH-sugárzás alatt.
De tegnap.
Ez lenne most
a jó falat.*

Elvira

*Ó, Elvira, amióta megszületél,
szerelmes vagyok beléd.
Olyan aranyos kisbaba voltál
és a mai napig is kisbabucis maradtál,
bár dédelgettek eleget.
Kis bogaram, Elvira,
olvaslak, babusgatlak, etetlek,
elvi Elvira vagy, igaz,
hol vagy, hol nem vagy.
Kedvenc MÁV-menetrendem,
szeretlek, szeretlek, szeretlek.*

Gyerekmosdatás

*Pudinggal szoktam
le mosni a kölyköket.
Vaníliapudinggal, csokipudinggal,
néha valamilyen gyümölcsösssel is,
ha akciós áron vehetek ilyet.
És ettől tiszták lesznek a gyerekek,
mivel lenyalják magukat.*